

ARTE VIZUALE. „Artiștii lucrează în lumea reală, nu într-un turn de fildeș“

Interviu cu Magda RADU și Alexandra CROITORU, curatoarele Salonului de Proiecte din București

 Autor: [Diana MARINCU](#) | Categoria: [Arte](#) | 0 comentarii

Salonul de Proiecte s-a deschis în octombrie, anul trecut, și a devenit foarte rapid un reper pe scena artei din București. Inițiatorii proiectului, Magda Radu, curatoare și istoric de artă, și Alexandra Croitoru, cunoscută în special ca artist vizual, și-au propus să le ofere tinerilor artiști ocazia să-și materializeze proiectele și să-și exprime mizele artistice într-un cadru flexibil, prin realizarea unor expoziții, prezentări și dezbateri focalizate asupra artei contemporane din România. Modalitatea de lucru a curatoarelor a cuprins două orientări distincte: una spre producția de

lucrări noi ale tinerilor artiști selectați în urma unor sesiuni de open call-uri (și prezentate în expozițiile **Opt lucrări noi și jumătate**, decembrie 2011, și **Din spatele scenei**, iunie 2012) și cealaltă spre realizarea unor expoziții cu artiști invitați. Ca urmare a celor două open call-uri, au fost produse și expuse propunerile artiștilor: Marina Albu, Alexandra Bodea, Răzvan Botiș, Claudiu Cobilanschi, Mihai Iepure-Gorski, Cătălin Ilie, Alexandra Pirici, Veda Popovici, Biroul de Cercetări Melodramatice, în colaborare cu Irina Costache, Simina Guga și Ștefan Tiron, Tatiana Fiodorova, Bogdan Gîrbovan, Mihaela Michailov și Paul Dunca, Olivia Mihălțianu, Alexandru Niculescu și Ștefan Sava.

Prima expoziție organizată în toamna anului trecut a fost **Cortul diplomatic**, o instalație special concepută pentru Salonul de Proiecte, născută din colaborarea lui Ion Grigorescu cu duo-ul artistic Anetta Mona Chișa și Lucia Tkáčová. Ierarhiile sociale, piramida pozițiilor de putere și raportul individului cu autoritatea politică au reprezentat punctul central de interes al celor trei artiști. Debutul Salonului i-a marcat foarte clar direcția conceptuală și raportul cu un public care devine actant în expoziție. Tortul gigantic, decorat cu figurine, parte a intervenției numite **After the Order**, a fost consumat de public la vernisaj, iar imaginea sistemului capitalist pe care o reprezenta a fost, astfel, devorată. Expozițiile care au urmat au inclus și ele câte un eveniment prin care audiența a devenit participativă: în expoziția **Opt lucrări noi și jumătate**, Marina Albu a transformat o parte din spațiul expozițional într-o sală de așteptare pentru vizitatorii care-și doreau un tratament de relaxare prin masaj, meditație și eliberare spirituală; **Global fără globalizare. De la matematică pînă în China** a inclus un performance al artistului Ghenadie Popescu și un performance interactiv al Cristinei David. Iar ultima expoziție a sezonului, **Din spatele scenei**, și-a asumat parcă cel mai puternic, chiar și prin textul de prezentare, o ieșire „din cubul alb, din spațiul aseptice al artei, pentru a intra în contact cu zone ale spațiului public“. Tatiana Fiodorova a instalat în curtea Salonului un cort transformat pe durata expoziției în spațiul unui posibil dialog intercultural. Iar Mihaela Michailov și Paul Dunca au prezentat performance-ul **După Traian și Decebal**, legat de identitatea sexuală înainte și după 1989, precum și normele legislative și sociale de interzicere a relațiilor între persoane de același sex.

Proiectul inițial al Salonului fusese gândit pentru un an, iar după încheierea acestei perioade, curatoarele au considerat necesară prelungirea proiectului, poate chiar permanentizarea lui. Este un moment potrivit pentru a discuta cu Magda Radu și Alexandra Croitoru despre cum au decurs expozițiile de pînă acum și despre ce urmează.

Salonul de Proiecte este susținut de Muzeul Național de Artă Contemporană (MNAC) din București, dar și-a conturat deja o identitate distinctă față de cea a muzeului, un public și un program clar definit. Salonul a lansat anul trecut, la fel ca în acest an, un open call adresat tinerilor artiști și, în urma selecției făcute, o parte dintre ei și-au putut realiza proiectele. Puteți să explicați cum ați conceput identitatea acestui spațiu, ce v-ați propus și ce rol ar trebui să aibă acesta pe scena de artă din București?

Alexandra Croitoru: Din start, a fost o situație ambiguă, pentru că noi funcționăm legat de muzeu, dar în același timp vrem să ne păstrăm independența curatorială, și cred că am avut întotdeauna un fel de negociere internă între aceste două poziții. Toate acțiunile noastre s-au desfășurat de pe poziția unui program independent, program pe care am reușit să-l punem în practică cu sprijinul financiar și logistic al MNAC-ului. Ce ne-am propus cred că e deja foarte clar, ne-am propus să susținem producția de artă contemporană, ne-a interesat să susținem artiștii tineri, fiindcă din experiența noastră și de la facultate, și din discuțiile cu prieteni, studenți, ne-am dat seama că, de fapt, pentru ei e cel mai greu. Și atunci, pe de o parte, am avut activitatea generată de open call – au fost două expoziții –, iar pe de altă parte, am încercat să facem niște expoziții care să prezinte un context mai larg al artei contemporane sau al producției de artă contemporană în România.

Acest lucru mi se pare și mie cel mai important, faptul că artiștii sînt ajutați să-și producă lucrările, nu doar să le expună. E remarcabil pentru că, fiind expoziții colective, artiștii sînt antrenați și într-un soi de colaborare, chiar dacă nu directă; faptul că sînt unul în proximitatea celuilalt sau că își negociază într-un fel spațiul încurajează depășirea barierelor de orgolii, iar pe scena de artă din București, acest lucru e important. În plus, expozițiile făcute în urma open call-ului au beneficiat de sistemul acesta transparent.

A.C.: Da, dar în același timp, e și un fel de pariu pe care poți să-l câștigi sau să-l pierzi pentru că, în momentul în care lucrezi în stilul acesta, comisionezi niște lucrări, nu poți să estimezi finalitatea.

„Ne imaginăm curatorul ca pe un partener al artistului“

E adevărat, dar e foarte interesant că se întâmplă așa și că în felul acesta curatorul devine mai implicat prin faptul că nu doar selectează niște produse gata făcute, ci ajută la producția lor.

Magda Radu: De fapt, poziția curatorului e importantă pentru noi tocmai din punctul acesta de vedere, fiindcă ne imaginăm curatorul ca un partener al artistului și, din această cauză, este semnificativ că noi nu am lansat niște teme precise, ci i-am lăsat pe artiști să-și formuleze propunerile. Sigur că am făcut o selecție, dar asta nu înseamnă că am adoptat poziția curatorului care comisionază cu o țintă anume sau pentru că se ghidează după un anumit concept. Deci ideea de lucru cu artistul, de încurajare și de motivare a lui e foarte importantă pentru noi. De altfel, și prima expoziție a constituit un statement din punctul acesta de vedere: expoziția cu Ion Grigorescu, Anetta Mona Chișa și Lucia Tkáčová.

A.C.: Da, e însemnată în acest sens acțiunea pe care a făcut-o domnul Grigorescu la finalul expoziției, când a scris pe scheletul de la tortul fetelor: „Artistul pariază pe curator sau curatorul pariază pe artist?“.

M.R.: Aceasta era o intervenție făcută chiar în spațiul expoziției. Era și o întrebare oarecum retorică ce îl preocupa, la vremea aceea, pe Ion Grigorescu, pentru că și el își punea problema raportului de forțe care se creează între artist și curator.

A.C.: Aici aș vrea să spun ceva din experiența mea personală. Poate pentru Magda lucrurile sînt mai simple într-un fel, fiindcă ea vine din poziția de curator, dar pentru mine lucrurile sînt mai complicate, pentru că eu vin dintr-un background de artist – deci empatizez cu artiștii – și din backgroundul de la facultate, unde predau. Acolo trebuie să propun niște soluții, să încerc să ghidez, într-un fel sau altul, viitorii artiști și de asta pentru mine e complicat să negociez relația mea de la Salon cu artiștii cu care lucrăm. Tot timpul am antenele deschise și mă gîndesc ce fac, să nu fiu nici pe post de profă, nici pe post de artistă, ci pe post de mediator.

Cum vă negociați între voi rolurile și responsabilitățile?

M.R.: În funcție de situații. Nu cred că avem o strategie foarte clară față de cea ce preia fiecare, cum, cînd; depinde de timpul fiecăreia, depinde și de proiectele în care sîntem angajate fiecare separat, depinde de ceea ce facem la Salon, și atunci una dintre noi preia din sarcinile celeilalte și invers. Încercăm să păstrăm, totuși, un echilibru în sensul acesta.

Deși spuneai că nu v-ați propus neapărat dinainte o temă sau un concept pentru fiecare expoziție, am sesizat că sînt cîteva lucruri care se regăsesc în toate cele cinci expoziții de pînă acum, și anume pregnanța gîndirii critice a artiștilor și chestionarea rolului artei în societatea de astăzi. Mi s-a părut că sînt teme foarte legate de momentul prezent și de urgența de a reformula rolul artistului.

M.R.: Da. Cred că artiștii își reformulează rolul sau încearcă să-și pună întrebări față de propriul lor rol, iar asta se întâmplă la nivel global, deci n-aș spune că e ceva specific contextului de aici. E adevărat că, într-un fel, am ridicat mînea la fileu artiștilor români din generațiile foarte tinere, ca ei să propună lucrări care ating anumite probleme presante în societate în contextul sociopolitic în ansamblu, dar și în ceea ce privește propriul lor statut, în măsura în care și artistul, credem noi, lucrează în lumea reală și nu într-un turn de fildeș. Aceasta a fost singura linie pe care am indicat-o atunci cînd am lansat primul open call, dar asta nu înseamnă că nu le acordăm o marjă de libertate artiștilor, nu înseamnă că le impunem cu orice preț să fie critici sau să atingă probleme politice ș.a.m.d. Am avut și noi surpriza să constatăm că, într-adevăr, anumite expoziții s-au și legat tematic, dar asta s-a întîmplat mai degrabă pe parcurs și aproape independent sau paralel cu voința noastră sau cu așteptările noastre, tocmai pentru că e vorba de lucrări care se constituie în timp, iar rezultatul e de cele mai multe ori necunoscut sau incert pînă în ultimele faze ale realizării lucrării.

A.C.: Pentru mine e foarte interesant procesul acesta prin care noi legăm lucrările între ele fiindcă, deși aveam și înainte de a începe lucrul la expoziție o idee despre ce o să fie și cum o să fie, post factum, cînd lucrurile se materializează, sîntem puse în situația de a le lega. E ca un exercițiu, nu știu dacă de imaginație...

E un exercițiu al dialogului și al comunicării, pînă la urmă, și asta e esențial.

A.C.: Da, exact, și mie mi s-a părut interesant procesul acesta.

Mi s-a mai părut interesant faptul că pînă acum au fost și lucrări care au ieșit din spațiul galeriei. Au fost steagurile lui Mihai Iepure-Gorski, cortul Tatiane Fiodorova, performance-ul lui Ghenadie Popescu și altele. V-ați gîndit că publicul ar trebui stimulat să interacționeze mai mult și să răspundă într-un fel la lucrări?

M.R.: Da, noi ne dorim lucrul acesta, dar din păcate există destul de puține lucrări în arta contemporană care se desfășoară în spațiul public. Sigur, asta e oarecum în contrast cu proliferarea monumentelor publice care se întîmplă, se pare, indiferent de constrîngeri bugetare sau de contexte politice. Mi-ar plăcea ca banii care se alocă programelor de sculptură publică să fie deversați, cel puțin în parte, către expoziții de artă în spațiul public din zona artei contemporane. Bineînțeles că noi credem într-un concept largit al artei, într-un tip de abordare în care arta nu se rezumă doar la a fi prezentă în spațiul de expoziție sau nu se bazează exclusiv pe indicatori estetici. În nici un caz nu ne pasionează lucrul acesta. Cred că am încurajat mai degrabă producția și expunerea de lucrări postconceptuale, dacă putem să le spunem așa, am încurajat tot felul de formate de expunere. Ultima expoziție, cea deschisă în luna iunie, a probat lucrul acesta tocmai pentru că testa diverse posibilități de a lucra cu alte medii și de a atrage publicul pe alte coordonate decît cele ale formatului expozițional. Aici mă refer la cinema, teatru, ziar, radio – formate de tip mass-media (cu excepția teatrului) care erau prezente, într-un fel sau altul, în expoziția noastră.

A.C.: Eu sînt în general foarte sceptică în legătură cu intervențiile în spațiul public, mai ales în România, unde se pare că răspunsurile sînt sub orice fel de așteptare a artiștilor și a exigențelor oamenilor din zona artei contemporane. Una dintre dovezi este și ceea ce s-a întîmplat cu cortul Tatianei, care nu a fost în nici un fel modificat, deși ideea lucrării era ca oamenii să construiască un fel de adăpost din materiale aduse de acasă, deci ar fi putut crea o situație în care lumea muncește împreună, dar răspunsul a fost zero. Ar fi interesant de discutat și asta, că dacă ceva ce este prezentat în spațiul public ca artă nu interesează pe nimeni, pe de altă parte – cred că făcea și Erwin Kessler referire la asta în articolele lui –, protestele din Piața Universității sînt considerate un fel de performance-uri inofensive. E un transfer de noțiuni: ce înseamnă artă, ce înseamnă chiar o acțiune civică dacă pînă la urmă ambele rămîn fără nici un fel de ecou, ambele eșuează.

Poate că tocmai eticheta de artă pune o barieră publicului larg.

M.R.: Cred că de fapt participarea ridică probleme, dacă ne gîndim la faptul că spațiul public reacționează sau nu la anumiți stimuli care vin dinspre inițiativele lansate din zona artei contemporane. În momentul în care vrei să canalizezi forma de participare în ceva specific, apare o problemă, iar Cortul Tatianei e emblematic în sensul acesta. Dacă le ceri oamenilor ceva specific – să aducă ceva ce le aparține sau să-și consume din timpul lor –, asta presupune un efort. Atunci într-adevăr ne lovim de niște bariere care nu pot fi ușor depășite în contextul de aici.

Credeți că, de la prima expoziție pînă la ultima, a existat un public care s-a format și a devenit fidel Salonului?

M.R.: Noi sperăm că da, pentru că, pînă la urmă, de asta și facem programul acesta. Cred că s-a creat un nucleu de oameni care vin frecvent la expozițiile și evenimentele noastre. Să vedem ce consecințe are asta pe termen mai lung. Vrem să atragem oameni interesați de ceea ce facem aici, nu doar strict din breaslă, ci și din alte domenii. Tocmai din acest motiv căutăm să fim cît mai prezente în media – pentru a promova expozițiile noastre și a-i face pe oameni curioși, interesați. Ne-am dorit să lansăm un fel de miniofensivă.

Da, e clar că s-a schimbat scena de artă din București odată cu apariția Salonului de Proiecte. Ați reușit și diversificarea publicului, pentru că la programele voastre au participat și oameni care nu sînt neapărat artiști vizuali, oameni din zona de dans sau de teatru – Paul Dunca și Mihaela Michailov, spre exemplu. Ei au atras un alt tip de public, un public fidel Centrului Național al Dansului sau familiar cu zona teatrului independent.

M.R.: Comunicarea între domeniile culturale e foarte importantă și, în general, e bine ca ea să se producă, cu folos, bineînțeles, nu doar de dragul cooperării, ci pentru că e de transmis un mesaj. Da, cred că ceea ce menționai tu, includerea lui Paul Dunca și a Mihaelei Michailov în ultima expoziție din luna iulie, a dat un semnal important în acest sens.

A.C.: Un semnal și mai important este faptul că ei au aplicat la open call-ul acesta, adică e o întîlnire fericită care vine din ambele părți și cred că, de fapt, Centrul Național al Dansului a cultivat genul acesta de atitudine și de interacțiune.

M.R.: Cred că ei au trecut primii granița înspre arta contemporană și au fost un liant între cele două zone – artă vizuală și dans contemporan.

Salonul de artă era o instituție importantă în legitimarea unui artist. Ați primit în urma open call-ului multe proiecte, și nu toate au fost acceptate. Ironia din numele vostru este evidentă – salonul, locul certificării unui statut, este aici alăturat ideii de proiect, deci de plan încă nefinalizat. Mă întreb dacă vă așteptați curînd la un Salon al Refuzaților? Credeți că vă veți instituționaliza în așa măsură încît să apară așa ceva?

A.C.: În aceeași clădire este Spatiul Platforma*, loc considerat underground, iar noi sîntem văzuți ca establishment și asta mă face să rîd, deși cred că nu e departe de adevăr. Am impresia că tinerii din România nu vor să se poziționeze în afara sistemului, cred că abia cînd ajung în sistem, abia atunci încep să submineze sistemul din interior. Nu știu care va fi viitorul. Noi totuși ne poziționăm destul de evident pro-producție, și aici nu vorbim numai de producție de discurs, ci și de producția propriu-zisă a lucrărilor. Deja apărem ca o instituție în toată regula.

Poate că e exact asta lipsea.

A.C.: Asta ne gîndim și noi. În București nu există prea mult sprijin sau fonduri pentru producție, și poate din acest motiv a luat amploare genul acesta de exprimare prin lecture, performance pe care îl întîlnim tot mai des în ultimul timp. Nu știu dacă nu există cumva o relație între faptul că nu există bani pentru producție și dezvoltarea unei tendințe mai degrabă discursive în arta contemporană tînăra din România.

Pe de altă parte, observ că se fac multe expoziții, în pofida faptului că în producție nu se investește. Acesta e un paradox. În București există foarte multe expoziții de artă contemporană, dar implicarea în procesul de producție e aproape inexistent.

A.C.: Da, se arată foarte multă artă în multe feluri de spații, de la artist run spaces pînă la instituții mai serioase, expoziții care nu fac altceva decît să recombine niște lucrări deja existente... Este extraordinar că artiștii vor să investească bani să producă, și dacă reușesc, bravo lor!

M.R.: Adevărul e că noi fiind în interior, nici nu ne dăm seama de impact sau n-am avut timp să ne gîndim la lucrurile astea pentru că s-a întîmplat totul repede și nu prea poți să evaluezi rezultatele.

Pentru mine a fost foarte limpede apropierea asta pe care ați reușit să o creați între artiști, dar și între public și arta de aici. Asta cred că diferențiază Salonul de Proiecte de alte galerii sau proiecte.

A.C.: Am reușit să ne păstrăm deschise către toate taberele politice de pe scena din România și mi se pare că asta e foarte important. Noi am crescut într-o tensiune foarte nefericită, în care tot teritoriul era împărțit, minat, era un mare balet să te descurci dacă nu voiai să te afiliezi într-o parte sau în alta, și cred că și prin open call-ul nostru am dat primul semnal că nu avem o coloratură politică.

M.R.: Clar. Am vrut să depășim anumite diviziuni teritoriale și ideologice și sper că am făcut ceva în sensul acesta. Sigur că rănilor vechi nu se vindecă așa de ușor, dar noi privim înainte spre generația tânără, care nu are de ce să moștenească toate disensiunile interne ale scenei locale. Până la urmă, ei vor sprijini, modele de lucru, și nu cred că e productiv să perpetuăm aceleși disensiuni.

Artiștii tineri par să fie preocupați de contextul local, dar în același timp ei sînt interesați și de probleme mai generale, care țin de contextul global, de lucruri care nu fac neapărat apel la o istoria locală.

M.R.: Sigur că în ziua de azi artistul nu mai are cum să funcționeze doar raportîndu-se la contextul local, artiștii mai tineri chiar lucrează în felul acesta, într-o deschidere globală. E clar că s-a trecut deja într-o altă paradigmă.

Cum vedeți lucrurile mai departe? V-ați făcut un plan și pe termen puțin mai lung? Din toamnă cum veți relua programul?

A.C.: În ceea ce privește open call-ul, ne-am făcut un plan de a externaliza puțin selecția și am invitat doi artiști ca să jurieste acest al doilea open call pe care l-am dat pentru sezonul următor. Este relevant că am invitat artiști și nu curatori să facă această selecție, și cred că este interesant potențialul ăsta de subiectivitate specific artistului. Tocmai pentru că încercăm să nu monopolizăm tot discursul Salonului cu ceea ce ne interesează pe noi două, vrem să deschidem discuția și către alte teme de interes. Asta va fi o altfel de experiență pentru noi, în sensul că o parte din responsabilitate se va muta pe umerii artiștilor care vor face selecția. Ei vor lucra fiecare pentru o expoziție, din poziția de curatori, și atunci responsabilitatea se va împărți între ei și Salon. În programul pe sezonul viitor plănuim să avem două expoziții ca urmare a open call-ului, una curatoriată de Aurelia Mihai în decembrie, și una de Ciprian Mureșan, în 2013. Pe lângă planurile legate de open call, chiar acum ne pregătim să deschidem sezonul 2012-2013 cu expoziția Geta Brătescu: Atelierele artistului. Vernisajul este programat pentru data de 25 octombrie, expoziția putînd fi vizitată pînă pe 2 decembrie. Este o expoziție foarte importantă pentru noi, care va fi prezentată într-o formă extinsă la MUSAC – Museo de Arte Contemporáneo de Castilla y León (Spania) în primăvara anului viitor.

* PLATFORMA este un proiect coordonat de artiști (Simona Dumitriu, Lea Rasovszky, Simona Vilău), găzduit de MNAC-Anexa și realizat cu sprijinul Muzeului Național de Artă Contemporană.

*În imagine: Daniel Knorr și Coate-Goale, **Piggy Bank**, 2012*